Beleidsnota Dierenwelzijn

Hoe we rekening houden met alle bewoners in ons gebied

2027-2031

HOOGHEEMRAADSCHAP
DE STICHTSE
RIJNLANDEN

Voorwoord

In het logo van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden staan een zwaan en een rietvoorn afgebeeld. Twee dieren die symbool staan voor het water en de natuur in ons beheergebied. Ze herinneren ons eraan dat de keuzes die wij maken niet alleen gevolgen hebben voor mensen, maar ook voor de vele dieren die in en rond ons watersysteem leven.

Al ruim 900 jaar beheren HDSR en zijn rechtsvoorgangers het watersysteem in deze regio. Eeuwenlang hebben mensen, water en dieren samen het landschap gevormd. Snoeken, reigers, salamanders en otters: dieren maken onlosmakelijk deel uit van het gebied waarvoor wij verantwoordelijkheid dragen. Als waterschap hebben wij dagelijks invloed op hun leefomgeving. Door het beheer van watergangen, dijken, zuiveringen, gemalen en terreinen bepalen wij mede de omstandigheden waarin dieren leven. Daarom houden wij al jarenlang rekening met dierenwelzijn in ons beleid en beheer. Zo werken we aan gezonde vispopulaties, goede migratiemogelijkheden voor vissen en robuuste ecosystemen.

Met deze beleidsnota maken we expliciet hoe wij dierenwelzijn meewegen in ons handelen. We kijken niet alleen naar het functioneren van ecosystemen, maar ook naar het welzijn van individuele dieren. Het waterschap erkent de intrinsieke waarde van alle dieren in het waterschapsgebied. Het dierenwelzijn vormt een volwaardig afwegingsbelang binnen het beleid en de uitvoering van onze taken.

Met deze nota geven we dierenwelzijn een vaste plek in beleid, beheer, onderhoud en projecten. Niet als afzonderlijk thema, maar als onderdeel van goed en zorgvuldig waterbeheer. Zo werken we aan een leefomgeving waarin mens, dier en water met elkaar in balans zijn.

College van Dijkgraaf en Hoogheemraden

Inhoud

1	**Inleiding**	**4**
1.1	Aanleiding	5
1.2	Definitie, reikwijdte en doelgroep	6
1.3	Visie en doelen	6
2	**Afweging van dierenwelzijn**	**7**
2.1	Afwegingskader	8
2.2	Escalatieladder	10
2.3	Uitzonderingsgronden	11
3	**Van afwegen naar uitvoeren**	**12**
3.1	Beleid en regelgeving	13
3.2	Waterveiligheid en wateroverlast	14
3.3	Inrichting en beheer	16
3.4	Waterschapsterreinen en watergangen	17
3.5	Waterkwaliteit	19

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Bij de uitvoering van taken maakt HDSR keuzes die direct ingrijpen op het leven van dieren. Denk aan maaien, baggeren, dijkonderhoud, het beheren van oevers en watergangen, de inrichting van terreinen of werkzaamheden aan kunstwerken. Al deze handelingen hebben invloed op de leefgebieden, de voedselvoorziening, de voortplanting en de veiligheid van dieren.

Wet- en regelgeving verplicht HDSR om rekening te houden met beschermde soorten en dierenwelzijn. Daarnaast vindt HDSR het belangrijk om zorgvuldig om te gaan met de dieren in zijn beheergebied. Dat doet HDSR niet alleen omdat dieren onmisbaar zijn voor een gezonde leefomgeving, maar ook omdat deze zorgvuldigheid past bij zijn rol als beheerder van het watersysteem.

De afgelopen jaren is er binnen HDSR steeds meer aandacht gekomen voor biodiversiteit, natuurinclusief werken en ecologie. Dierenwelzijn raakt al deze onderwerpen, maar verdient ook een eigen afweging. Het gaat daarbij niet alleen om gezonde ecosystemen, maar ook om het voorkomen van onnodig leed en het verbeteren van de leefomstandigheden voor individuele dieren.

Wettelijke bescherming van dieren

Voor in het wild levende dieren geldt bescherming via de **Omgevingswet**. De strengste bescherming geldt voor kwetsbare en zeldzame soorten, alle inheemse vogels en soorten die beschermd zijn via Europese regelgeving, zoals de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn. Het is verboden deze dieren opzettelijk te doden, te vangen, te verstoren of hun voortplantings- en rustplaatsen te beschadigen. Daarnaast geldt een specifieke zorgplicht. Deze verplicht iedereen om negatieve gevolgen voor in het wild levende dieren zoveel mogelijk te voorkomen. Als dat niet mogelijk is, moeten deze gevolgen worden beperkt.

Sinds 2024 geldt bovendien de **Europese Natuurherstelverordening**. Deze verordening richt zich op het herstel van ecosystemen en leefgebieden van planten en dieren. Zij bevat aanvullende verplichtingen voor natuurherstel en vraagt onder meer aandacht voor het verbeteren van leefgebieden en het herstellen van migratieroutes voor vissoorten.

Ook de **Kaderrichtlijn Water (KRW)** is relevant. Deze richtlijn stelt eisen aan de ecologische en chemische kwaliteit van oppervlaktewater. Dieren vormen een belangrijk onderdeel van die ecologische kwaliteit. Verbetering van leefomstandigheden voor dieren draagt daarom ook bij aan het behalen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water.

Voor gehouden dieren, zoals honden, paarden en koeien, geldt de **Wet dieren**. Deze wet bepaalt dat eigenaren verantwoordelijk zijn voor het welzijn van hun dieren (zorgplicht). Mishandeling en verwaarlozing zijn verboden. Ook moet voor een gewond dier of een dier in nood passende hulp worden geregeld.

1.2 Definitie, reikwijdte en doelgroep

Deze nota vult bestaande beleidsthema's zoals gezond water en biodiversiteit aan. Waar die thema's zich vooral richten op populaties, soorten en ecosystemen, staat in deze nota het welzijn van het individuele dier centraal. Onder dierenwelzijn verstaat HDSR de kwaliteit van leven zoals een dier die zelf ervaart, zowel lichamelijk als geestelijk. Het gaat dus niet alleen om het voorkomen van verwondingen of sterfte, maar ook om het beperken van stress, het voorkomen van angst en het bieden van een leefomgeving waarin dieren hun natuurlijke gedrag kunnen vertonen.

Deze nota richt zich in de eerste plaats op in het wild levende dieren binnen het beheergebied van HDSR. Veel uitgangspunten zijn echter ook relevant voor gehouden dieren. Zo legt HDSR faunauittreedplaatsen aan om te voorkomen dat wilde dieren zoals reeën verdrinken, maar helpen deze voorzieningen ook huisdieren om veilig uit het water te komen.

Deze nota is geschreven voor alle medewerkers van HDSR en voor iedereen die voor HDSR werkt. Daarnaast maakt de nota voor samenwerkingspartners inzichtelijk welke uitgangspunten HDSR hanteert. De nota beschrijft de visie, doelen, afwegingskaders en uitvoeringsstrategie van HDSR. Concrete maatregelen worden jaarlijks in een uitvoeringsprogramma opgenomen.

1.3 Visie en doelen

Alles wat leeft is van waarde. Dieren maken onlosmakelijk deel uit van de leefomgeving waarvoor HDSR verantwoordelijkheid draagt. Door het beheer van watergangen, dijken, zuiveringen, terreinen en kunstwerken beïnvloedt HDSR dagelijks de omstandigheden waarin dieren leven. Dierenwelzijn is daarom een vanzelfsprekend en noodzakelijk onderdeel van goed waterbeheer.
HDSR erkent de intrinsieke waarde van individuele dieren en weegt de gevolgen voor hen zorgvuldig mee bij al zijn beleid, beheer, onderhoud en in projecten.

Met deze nota vertaalt HDSR ambities naar ook concrete doelen. HDSR heeft als doel om de leefomgeving en het welzijn van dieren te verbeteren. Dit doet HDSR door:

- dierenwelzijn structureel te borgen in al het beleid, beheer, onderhoud, projecten, advisering en besluitvorming;
- eigen kennis over dierenwelzijn binnen de organisatie te vergroten en toe te passen in de dagelijkse praktijk;
- intensief samen te werken met gemeenten, provincies, natuurorganisaties, agrariërs en andere partners.

2 Afweging van dierenwelzijn

Dierenwelzijn is één van de belangen die HDSR meeweegt bij het uitvoeren van zijn taken. In veel gevallen gaan dierenwelzijn, waterkwaliteit, biodiversiteit en waterveiligheid goed samen. Soms kunnen belangen echter ook botsen.

Denk bijvoorbeeld aan de spanning tussen dierenwelzijn en de bescherming van dijken tegen graverij, of tussen het welzijn van individuele dieren en het behoud van een gezond ecosysteem. In zulke situaties is het belangrijk dat keuzes zorgvuldig, uitlegbaar en consistent worden gemaakt.

Daarom gebruikt HDSR een afwegingskader en een escalatieladder voor dierenwelzijn. Deze instrumenten helpen om belangen inzichtelijk te maken, afwegingen transparant te onderbouwen en keuzes op een vergelijkbare manier te maken.

2.1 Afwegingskader

Niet alle belangen wegen even zwaar. Daarom maakt HDSR, uiteraard binnen de grenzen van zijn wettelijke taken en verplichtingen, onderscheidt tussen verschillende soorten belangen en de ernst waarmee deze worden geraakt.

Het afwegingskader onderscheidt drie niveaus:

- Evidente belangen: belangen die raken aan de gezondheid, de veiligheid of levensbedreigende situaties.
- Serieuze belangen: belangen die het functioneren of welzijn ernstig beïnvloeden.
- Overige belangen: belangen waarbij sprake is van hinder of achteruitgang, maar niet van een ernstige aantasting van gezondheid, veiligheid of welzijn.

Daarnaast worden drie groepen belangen onderscheiden:

- Belangen van mensen;
- Belangen van ecosystemen;
- Belangen van individuele dieren.

Tabel 1 geeft hiervan voorbeelden.

Tabel 1 Voorbeelden van belangen die kunnen worden meegewogen.
*met belanghebbende bedoelt HDSR hierbij niet de juridisch nauwgedefinieerde term belanghebbende, maar geeft HDSR hiermee aan dieren als volwaardige groep binnen een afweging te zien.

Belanghebbende*	Evidente belangen	Serieuze belangen	Overige belangen
Mens	• Overlijden of gewond raken door overstroming • Ziek worden door slechte waterkwaliteit	• Schade door wateroverlast of overstroming	• Beperkingen aan (water)recreatie • Beperkingen in de bewegingsvrijheid of leefomgeving • Achteruitgang van landschappelijke aantrekkelijkheid
Ecosysteem	• Verdwijnen van een gezond ecosysteem • Verdwijnen van biodiversiteit	• Achteruitgang van een gezond ecosysteem • Achteruitgang biodiversiteit	• Dreiging van achteruitgang van een gezond ecosysteem/biodiversiteit (bijv. opkomende exoten)
Individueel dier	• Overlijden of gewond raken • Ziek worden, bijvoorbeeld door slechte waterkwaliteit	• Verdwijnen van een gezonde leefomgeving • Geen natuurlijk, soorteigen gedrag kunnen vertonen • Niet kunnen voortplanten of migreren	• Beperkingen in habitat met voldoende uitwijkmogelijkheden

Uitgangspunt bij het afwegingskader is dat evidente belangen in principe zwaarder wegen dan serieuze belangen. Serieuze belangen wegen op hun beurt zwaarder dan overige belangen. Dit geldt voor alle belangen die in het afwegingskader zijn opgenomen, ongeacht of het gaat om belangen van mensen, ecosystemen of individuele dieren.

Zeker wanneer sprake is van gelijkwaardige belangen kan het in de praktijk voorkomen dat het belang van de mens zwaarder wordt gewogen dan dat van een individueel dier. Ook het belang van het ecosysteem kan zwaarder wegen dan het belang van een individueel dier. In dergelijke gevallen wordt deze afweging expliciet gemotiveerd en gedocumenteerd.

HDSR streeft ernaar dit afwegingskader zoveel mogelijk toe te passen bij beleid, beheer, onderhoud, projecten en vergunningverlening. Hierdoor worden afwegingen transparanter, beter uitlegbaar en onderling beter vergelijkbaar.

2.2 Escalatieladder

Wanneer een ingreep noodzakelijk is die invloed heeft op dieren en hun leefomgeving, dan gebruikt HDSR de escalatieladder dierenwelzijn als leidraad. Deze ladder is een aanvulling op het afwegingskader dierenwelzijn en helpt bij het maken van keuzes waarbij dierenwelzijn onder druk kan komen te staan. Uitgangspunt is dat schade aan dieren zoveel mogelijk wordt voorkomen. Daarom kiest HDSR voor de minst ingrijpende maatregel die het gewenste effect bereikt.

Tabel 2 Escalatieladder dierenwelzijn

	Geen of geringe schade	Schade aan serieuze belangen		Schade aan evidente belangen
Individueel dier	Voorkeur: samenleven	Weren	Afvangen en verplaatsen	Doden

1. Voorkeursstrategie: Samenleven met dieren

HDSR streeft ernaar om samen te leven met dieren en ingrijpen zoveel mogelijk te voorkomen. In veel situaties ontstaat na verloop van tijd een nieuw ecologisch evenwicht. Daarbij accepteert HDSR, waar mogelijk, een zekere mate van hinder of spanning met andere belangen. Een voorbeeld hiervan zijn molshopen op eigen terreinen.

2. Weren van dieren

Wanneer samenleven niet mogelijk blijkt, onderzoekt HDSR eerst of dieren kunnen worden geweerd. HDSR kiest dan bij voorkeur voor oplossingen die ook bijdragen aan andere doelen van het waterschap. Zo kunnen natuurvriendelijke oevers de leefomgeving verbeteren én de vestiging van invasieve rivierkreeften beperken. Ook het plaatsen van graafwerende voorzieningen kan schade voorkomen zonder dieren direct te beïnvloeden.

3. Afvangen en verplaatsen van dieren

Als weren niet mogelijk of onvoldoende effectief is, onderzoekt HDSR of dieren kunnen worden afgevangen en verplaatst naar een geschikte locatie. Afvangen veroorzaakt altijd stress voor dieren en brengt risico's met zich mee. Afvangen en verplaatsen is bovendien niet altijd mogelijk vanwege juridische, ecologische of praktische beperkingen.

4. Minst gewenste strategie: Doden van dieren

Het doden van dieren is alleen aan de orde als uiterste maatregel. HDSR doet er alles aan om deze situatie te voorkomen. Wanneer doden onvermijdelijk is, gebeurt dit op de meest diervriendelijke manier die mogelijk is en binnen de geldende wet- en regelgeving.

Terugschakelen

Maatregelen worden regelmatig geëvalueerd. Zodra ingrijpen niet langer nodig is, schakelt HDSR terug naar een lagere trede van de escalatieladder. Uiteindelijk streeft HDSR ernaar om weer uit te komen bij de voorkeursstrategie: samenleven met dieren. Terugschakelen kan bijvoorbeeld wanneer een nieuw ecologisch evenwicht is ontstaan of wanneer preventieve maatregelen voldoende effectief blijken om blijvende inzet van zwaardere maatregelen te voorkomen.

2.3 Uitzonderingsgronden

HDSR past het afwegingskader en de escalatieladder in principe altijd toe. Afwijken is in uitzonderlijke gevallen mogelijk, maar alleen als daarvoor een duidelijke en goed onderbouwde reden bestaat.

Redenen om af te wijken zijn:

- **Juridische beperkingen**
  Soms laat wet- of regelgeving minder ruimte voor keuzes dan vanuit dierenwelzijn wenselijk zou zijn. In die gevallen handelt HDSR binnen de geldende wettelijke kaders en onderzoekt daarbinnen alternatieven die zo goed mogelijk aansluiten bij de uitgangspunten van deze nota. Dit geldt bijvoorbeeld voor de wettelijke taak van muskus- en beverrattenbeheer en voor de verhuur van watergangen aan hengelsportverenigingen.

- **Disproportionele kosten en/of onvoldoende capaciteit**
  Sommige maatregelen kunnen een grote bijdrage leveren aan dierenwelzijn, maar vragen investeringen of capaciteit die op dat moment niet haalbaar zijn. In dat geval brengt HDSR de kosten, baten en gevolgen in beeld. Waar mogelijk wordt onderzocht of de maatregel op een later moment alsnog kan worden uitgevoerd, bijvoorbeeld door deze te koppelen aan gepland onderhoud, renovatie of vervanging.

Wanneer HDSR afwijkt van het afwegingskader of de escalatieladder, wordt dit expliciet gemotiveerd, vastgelegd en meegenomen in de jaarlijkse evaluatie.

3 Van afwegen naar uitvoeren

Met deze nota kiest HDSR ervoor om dierenwelzijn structureel mee te nemen in beleid, beheer en uitvoering. De komende jaren vertaalt HDSR deze uitgangspunten naar concrete maatregelen binnen de verschillende taakvelden van het waterschap.

Daarbij richt HDSR zich op de onderwerpen waar HDSR zelf invloed heeft en waar de grootste verbetering voor dierenwelzijn mogelijk is. Het afwegingskader en de escalatieladder uit hoofdstuk 2 vormen daarbij het uitgangspunt.

De maatregelen uit deze nota worden opgenomen in een uitvoeringsprogramma. Dit programma wordt periodiek geëvalueerd en aangepast op basis van nieuwe inzichten, monitoring en ontwikkelingen in wet- en regelgeving.

In de volgende paragrafen staat op beschreven wat HDSR al doet en welke stappen de komende jaren worden gezet om dierenwelzijn verder te verbeteren.

3.1 Beleid en regelgeving

Beleid en regelgeving bepalen voor een belangrijk deel hoe HDSR rekening houdt met dierenwelzijn. Via beleid, vergunningverlening, toezicht en handhaving kan het waterschap invloed uitoefenen op de leefomstandigheden van dieren, zowel in de eigen werkzaamheden als in activiteiten van anderen.

Wat doet HDSR al?

Beleid en regelgeving zijn belangrijke instrumenten om dierenwelzijn mee te nemen in de uitvoering van eigen taken. Via beleid, vergunningverlening, toezicht en handhaving kan HDSR invloed uitoefenen op de leefomstandigheden van dieren in zijn eigen beheergebied.

Dierenwelzijn wordt op verschillende manieren meegewogen in bestaand beleid en bestaande regelgeving. Zo zijn op basis van beleid voor waterkwaliteit en biodiversiteit al maatregelen opgenomen die bijdragen aan dierenwelzijn.

Waar dierenwelzijn binnen de bevoegdheid valt, zet HDSR vergunningverlening, toezicht en handhaving hierop in. Dat geldt bijvoorbeeld voor het opnemen van fauna-uittreedplaatsen als voorschrift en het toezicht daarop. Ook het voorkomen van stroperij heeft de aandacht. Wanneer toezichthouders signalen van stroperij aantreffen, wordt hiervan melding gemaakt bij de bevoegde instanties. Daarnaast vraagt HDSR pachters om alert te zijn op stroperij en dit te melden.

Wat gaat HDSR aanvullend doen?

Dierenwelzijnscheck op eigen beleid en regelgeving

Bij nieuw beleid, wijzigingen van bestaand beleid en aanpassingen van regelgeving toetst HDSR standaard welke gevolgen keuzes hebben voor dierenwelzijn. Dit geldt onder andere voor het Waterbeheerprogramma, de Waterschapsverordening en vergunningverlening. Daarbij onderzoekt HDSR ook waar bestaande regels kunnen worden aangescherpt. Zo bekijkt HDSR of fauna-uittreedplaatsen vaker kunnen worden voorgeschreven en of dierenwelzijn voldoende wordt

meegewogen bij werkzaamheden zoals het dempen van sloten, de renovatie van kunstwerken en de aanleg van nieuwe assets.

Intensiveren aanpak stroperij en visvrije zones

Stroperij en ongeoorloofde visserij vragen blijvende aandacht in het beheergebied van HDSR. Vooruitlopend op deze nota is hier samen met handhavingspartners al meer aandacht aan besteed. Daarnaast is het meegenomen in de prioritering in het (concept) Uitvoeringsbeleid VTH. Ook zet HDSR in op betere naleving van visvrije zones rond gemalen, sluizen, stuwen en vispassages. Deze zones beschermen vissen op plekken waar zij extra kwetsbaar zijn. Samen met betrokken partijen onderzoekt HDSR hoe de bescherming van vissen op deze locaties kan worden versterkt.

Dierenwelzijn borgen bij samenwerkingspartners

Veel keuzes die invloed hebben op dierenwelzijn worden samen met andere overheden en organisaties gemaakt. Daarom brengt HDSR dierenwelzijn actief in bij beleid, plannen en projecten van samenwerkingspartners. Dit geldt bijvoorbeeld voor calamiteitenplannen, gebiedsontwikkelingen en andere initiatieven die gevolgen kunnen hebben voor dieren in het beheergebied van HDSR. Door dierenwelzijn vroegtijdig mee te nemen, kunnen knelpunten worden voorkomen en kansen voor dierenwelzijn beter worden benut.

Dierenwelzijn wordt meegenomen in toekomstige aanpak droogte

Droogte heeft directe gevolgen voor dieren in en rond het watersysteem. Daarom neemt HDSR dierenwelzijn mee in de verdere ontwikkeling van zijn droogtebeleid. Daarbij kijkt HDSR niet alleen naar de beschikbaarheid van water tijdens droge perioden, maar ook naar de effecten die daarna kunnen optreden, zoals botulisme, zuurstoftekorten en vissterfte. De opgedane ervaringen uit de droogtesituatie van 2026 worden hierbij betrokken. Onderdeel hiervan is het protocol voor het handelen bij vissterfte en vissen in nood. Dit protocol helpt om schade aan dieren te beperken bij hitte, droogte, waterkwaliteitsproblemen en andere calamiteiten, zoals ongewenste lozingen.

3.2 Waterveiligheid en wateroverlast

De zorg van de overheid is gericht op de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu. Vanuit die verantwoordelijkheid zoekt HDSR naar een zorgvuldige balans tussen waterveiligheid, een gezonde leefomgeving en dierenwelzijn.

Dieren gebruiken dijken, kaden en oevers als leefgebied, terwijl HDSR verantwoordelijk is voor de veiligheid van deze waterkeringen. HDSR beheert ongeveer 370 kilometer aan dijken en kaden. Bij het beheer daarvan zoekt HDSR naar oplossingen die bijdragen aan zowel waterveiligheid als het welzijn van dieren.

Wat doet HDSR al?

Op sommige plekken kunnen dieren door graverij schade veroorzaken aan dijken en waterwerken. In die situaties ontstaat een spanning tussen dierenwelzijn en waterveiligheid. HDSR maakt daarin een zorgvuldige afweging, waarbij het afwegingskader en de escalatieladder uit hoofdstuk 2 richting geven.

Bij muskus- en beverratten is die spanning zichtbaar. HDSR heeft de wettelijke taak om schade aan dijken en waterwerken te voorkomen. Muskusratten en beverratten kunnen door hun graafactiviteiten een risico vormen voor dijken, kades en andere waterstaatswerken. Hierdoor kan de waterveiligheid in het geding komen. Om die reden voeren waterschappen een actieve bestrijding van muskusratten en beverratten uit. Binnen de Unie van Waterschappen zijn afspraken gemaakt over het terugdringen van de populaties. Het doel van deze aanpak is het beperken van risico's voor de waterveiligheid. HDSR zet deze aanpak voort. Het voorkomen van dierenleed is hierbij een belangrijk aandachtspunt. Muskus- en beverratten worden gevangen met kooien en klemmen die voldoen aan de landelijke eisen voor muskus- en beverrattenbeheer. Levende bijvangsten worden vrijgelaten en dode bijvangsten worden geregistreerd.

Voor bevers geldt een andere situatie. De bever is een beschermde soort en wordt beschermd via de Omgevingswet. Deze inheemse diersoort hoort ook thuis in het landschap. HDSR streeft ernaar om zoveel mogelijk samen te leven met de bever. Alleen wanneer graverij een risico vormt voor de waterveiligheid ontstaat een afweging tussen dierenwelzijn en veiligheid. Voor dergelijke situaties is een landelijke beveraanpak ontwikkeld. In lijn met de escalatieladder wordt bij de bever eerst gekeken naar preventieve maatregelen. Pas wanneer deze onvoldoende effectief zijn of niet toepasbaar blijken, kan de provincie toestemming geven voor het verstoren van dieren. Het doden van een bever is uitsluitend toegestaan als uiterste redmiddel en alleen wanneer sprake is van een acute bedreiging van de waterveiligheid en andere oplossingen ontbreken.

HDSR voert daarom actief beverbeleid waarbij samenleven centraal staat. Zo is voor de Lekdijk een risicoanalyse uitgevoerd naar graverij door bevers en is budget beschikbaar gesteld voor preventieve maatregelen, zoals ingraven van gaas tegen graverijen of hoogwatervluchtplaatsen. Ook binnen de crisisorganisatie is aandacht voor beveractiviteit langs waterkeringen. Medewerkers zijn getraind in het herkennen van beversporen en voor monitoring beschikt HDSR over nacht- en warmtebeeldkijkers.

Wat gaat HDSR aanvullend doen?

Onderzoek naar diervriendelijkere vangmethoden en minder bijvangsten

HDSR blijft inzetten op het terugdringen van muskus- en beverratten conform de landelijke afspraken. Daarbij streeft HDSR naar het minimaliseren van dierenleed binnen een effectieve en uitvoerbare bestrijdingsaanpak. HDSR participeert actief in onderzoek naar verdere vermindering van bijvangsten en verbetering van het dierenwelzijn binnen de bestaande beheerpraktijk.

Binnen deze onderzoeken wordt onder andere gekeken naar alternatieven voor de verdrinkingsval en naar vangmethoden die minder dierenleed veroorzaken. Ook wordt onderzocht hoe bijvangsten verder kunnen worden teruggedrongen. HDSR volgt deze ontwikkelingen actief en beoordeelt periodiek of nieuwe inzichten of technieken aanleiding geven om vangmethoden aan te passen. Daarbij blijft het uitgangspunt dat veiligheid van waterkeringen, uitvoerbaarheid, arbeidsveiligheid, dierenwelzijn en het voorkomen van bijvangsten zo goed mogelijk met elkaar in balans worden gebracht.

Plan van aanpak Bever

De bever breidt zich verder uit in het beheergebied van HDSR. Het waterschap ziet dit als een positieve ontwikkeling voor de natuur, maar onderkent ook dat beveractiviteiten op sommige locaties kunnen botsen met waterveiligheid. Daarom stelt HDSR een plan van aanpak op waarmee zoveel mogelijk invulling wordt geven aan het uitgangspunt van samenleven met de bever.

Daarbij maakt HDSR onderscheid tussen verschillende gebieden met ieder hun eigen risico's en mogelijkheden: de Lekdijk, de westelijke polderdijken en de watergangen in het oosten van het beheergebied. Per gebied onderzoekt HDSR welke preventieve maatregelen mogelijk zijn en hoe risico's voor de waterveiligheid kunnen worden voorkomen zonder onnodig in te grijpen in de leefomgeving van de bever.

Met deze gebiedsgerichte aanpak wil HDSR vroegtijdig knelpunten signaleren en samenleven met de bever zo goed als mogelijk faciliteren. Waar belangen van dierenwelzijn en waterveiligheid toch botsen, past HDSR het afwegingskader en de escalatieladder uit deze nota toe.

Mollen, dassen en woelratten

Mollen, dassen en woelratten veroorzaken op dit moment geen noemenswaardige problemen voor de uitvoering van de taken van het waterschap. Daarom kiest HDSR ervoor om met deze soorten samen te leven en niet in te grijpen.

Wanneer in de toekomst situaties ontstaan waarin deze dieren schade veroorzaken aan waterkeringen, watergangen of andere waterschapsobjecten, maakt HDSR een zorgvuldige afweging op basis van het afwegingskader en de escalatieladder uit hoofdstuk 2.

3.3 Inrichting en beheer

De manier waarop HDSR watergangen, oevers, kunstwerken en gemalen inricht en beheert, heeft direct invloed op dieren in en rond het watersysteem. Veel maatregelen die bijdragen aan waterkwaliteit en biodiversiteit verbeteren ook het dierenwelzijn. Tegelijk kunnen beheer- en onderhoudswerkzaamheden gevolgen hebben voor individuele dieren. Daarom zoekt HDSR naar oplossingen die bijdragen aan zowel een goed functionerend watersysteem als aan dierenwelzijn.

Wat doet HDSR al?

HDSR heeft de afgelopen jaren veel geïnvesteerd in de bereikbaarheid van het watersysteem voor vissen. In het beheergebied zijn inmiddels meer dan 100 vismigratievoorzieningen aangelegd, waaronder vistrappen, visliften en vissluizen bij gemalen en stuwen. Hierdoor is een groot deel van het watersysteem bereikbaar voor vissen.

Tegelijk zijn er nog locaties waar passerende vissen schade kunnen oplopen door gemalen en pompen. Daarom is afgesproken dat bij vervanging van bestaande pompen en de aanleg van nieuwe pompen wordt gekozen voor visvriendelijke oplossingen. Daarnaast onderzoekt HDSR bij bestaande gemalen of aanpassingen in de instellingen kunnen bijdragen aan minder vissterfte. Zo kan het geleidelijk opvoeren van het toerental van pompen de kans op schade aan vissen verkleinen.

Ook bij het beheer van watergangen en oevers houdt HDSR rekening met dierenwelzijn. Maaien gebeurt volgens de Gedragscode Beheer en Onderhoud van de Unie van Waterschappen. Daarbij houdt HDSR rekening met het juiste moment van maaien, de toegepaste maaimethode en de frequentie van maaien. Ook bij baggeren neemt HDSR eisen op voor dierenwelzijn in ecologisch werkprotocollen, zoals het gefaseerd baggeren en voorkomen van langdurige vertroebeling. Deze werkwijzen dragen bij aan de bescherming van dieren en hun leefgebied en sluit daarnaast aan bij de doelstellingen van het programma Gezond Water.

Wat gaat HDSR aanvullend doen?

Realiseren visvriendelijke gemalen en kunstwerken

Vissen moeten zich veilig door het watersysteem kunnen verplaatsen. Hoewel de afgelopen jaren veel vispassages zijn aangelegd, veroorzaken sommige gemalen en kunstwerken nog steeds schade aan passerende vissen. Daarom stelt HDSR een integrale aanpak op voor de visvriendelijkheid van gemalen en kunstwerken. Daarbij brengt HDSR in beeld waar de grootste knelpunten zitten en hoe vissterfte verder kan worden verminderd. Dit kan betekenen dat renovaties van bepaalde gemalen of pompen naar voren worden gehaald of dat aanvullende maatregelen worden getroffen.

Verbetering leefomgeving weidevogels via peilbeheer

Waterpeilen hebben invloed op de leefomgeving van veel diersoorten. Bij de herziening van de Beleidsnota Peilbeheer kijkt HDSR daarom nog beter naar de gevolgen van peilbesluiten voor dierenwelzijn. Bij hogere waterstanden neemt bijvoorbeeld het voedselaanbod voor weidevogels toe. HDSR onderzoekt hoe peilbeheer kan bijdragen aan betere leefomstandigheden voor deze en andere soorten, zonder dat dit strijdig is met andere taken van het waterschap.

Dierenwelzijn meenemen in baggerwerkzaamheden

Niet alleen op oevers en in watergangen leven dieren. Ook in de waterbodem bevinden zich veel dieren die onderdeel zijn van het ecosysteem. Bij de actualisatie van het baggerbeleid onderzoekt HDSR daarom hoe dierenwelzijn beter kan worden meegewogen bij het plannen en uitvoeren van baggerwerkzaamheden. Daarbij kijkt HDSR onder andere naar het moment van uitvoering en naar de effecten van baggeren op waterkwaliteit, zuurstofgehalte en leefgebieden van dieren.

3.4 Waterschapsterreinen en watergangen

Watergangen, zuiveringsterreinen, gronden rond kunstwerken en andere assets worden gebruikt door HDSR zelf én soms ook door derden. Als eigenaar, verpachter of verhuurder kan HDSR binnen de wettelijke kaders voorwaarden stellen die bijdragen aan dierenwelzijn. Dat geldt bijvoorbeeld voor de uitgifte van vis- en jachtrechten, het verpachten van gronden en het gebruik van terreinen door derden. Via deze afspraken kan HDSR invloed uitoefenen op de manier waarop met dieren en hun leefomgeving wordt omgegaan.

Wat doet HDSR al?

Hoe HDSR omgaat met visrechten en visstandbeheer is vastgelegd in de Nota Visstandbeheer, die begin 2026 is vastgesteld. Hierin is onder meer opgenomen dat in nieuw aangelegde wateren geen nieuwe visrechten meer worden uitgegeven. Daarnaast worden vrijkomende visrechten omgezet in schriftelijke toestemmingen. Ook gelden aanvullende voorwaarden om de impact op vissen te beperken, zoals een verbod op hengelen bij watertemperaturen boven de 25 graden. Wat betreft beroepsvisserij staat erin beschreven dat bestaande overeenkomsten niet worden verlengd zodra een beroepsvisser de pensioengerechtigde leeftijd bereikt.

In 2024 zijn de jachtrechten op gronden van HDSR opnieuw uitgegeven. Daarbij is als aanvullende voorwaarde opgenomen dat op eigendommen van HDSR geen jacht plaatsvindt op de vijf vrij bejaagbare diersoorten: haas, fazant, wilde eend, houtduif en konijn. Faunabeheer op eigen en aangrenzende gronden blijft mogelijk wanneer daarvoor een provinciale ontheffing is verleend.

Ook in pachtvoorwaarden houdt HDSR rekening met dierenwelzijn. Zo is het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en bestrijdingsmiddelen in principe niet toegestaan, tenzij hierover expliciete afspraken zijn gemaakt met HDSR. Dit draagt bij aan een betere bodem- en waterkwaliteit, meer biodiversiteit en betere leefomstandigheden voor dieren.

Wat gaat HDSR aanvullend doen?

Verminderen impact hengelen

Hengelsport heeft gevolgen voor het welzijn van vissen. Onderzoek laat zien dat vissen pijn en stress kunnen ervaren als gevolg van het vangen en onthaken. Vanuit dierenwelzijn is dit een belang dat meegewogen moet worden bij het uitgeven en beheren van visrechten. Tegelijkertijd zijn er in het beheergebied van HDSR veel langlopende visrechten en zijn de mogelijkheden om deze aan te passen beperkt door de wettelijke kaders van de Visserijwet. Daarom richt HDSR zich op verbeteringen binnen de bestaande mogelijkheden.

Samen met hengelsportverenigingen onderzoekt HDSR hoe dierenwelzijn verder kan worden versterkt. Daarbij kijkt HDSR onder andere naar de omgang met gevangen vissen, het voorkomen van onnodige stress en verwondingen en het bevorderen van goede voorlichting aan sportvissers. Zo werkt HDSR stap voor stap aan een betere balans tussen recreatief gebruik van eigen wateren en het welzijn van vissen.

Beperken jachtrechten en onderzoeken van alternatieven

Jacht en faunabeheer kunnen bijdragen aan maatschappelijke doelen, zoals het beperken van schade aan gewassen. Tegelijkertijd gaan deze activiteiten gepaard met dierenleed, verstoring van dieren en het achterblijven van lood door munitie. Daarnaast dragen zij niet direct bij aan de doelen van het waterschap. Daarom onderzoekt HDSR voorafgaand aan de volgende herziening van de jachtrechten of aanvullende beperkingen mogelijk en wenselijk zijn op eigendommen van het waterschap.
Tegelijkertijd gaat HDSR met wildbeheereenheden en andere betrokken partijen in gesprek over alternatieven voor schadebestrijding. Daarbij zoekt HDSR naar oplossingen die recht doen aan dierenwelzijn én aan de belangen van agrariërs, terreinbeheerders en de leefomgeving.

Versterken dierenwelzijn in pachtvoorwaarden

Pachtvoorwaarden bieden mogelijkheden om dierenwelzijn te versterken. Daarom onderzoekt HDSR hoe dierenwelzijn explicieter kan worden opgenomen in nieuwe pachtvoorwaarden en beheerafspraken. Hierbij kijkt HDSR onder andere naar maatregelen die bijdragen aan een gezonde leefomgeving voor dieren, in samenhang met doelen voor waterkwaliteit, biodiversiteit en duurzaam landgebruik.

Uitgangspunten voor de inrichting van eigen assets

HDSR beheert uiteenlopende terreinen, waaronder rioolwaterzuiveringen, gemalen, kantoren en gronden rond kunstwerken. De manier waarop deze terreinen worden ingericht en beheerd heeft invloed op dieren in het beheergebied. Daarom ontwikkelt HDSR uitgangspunten voor de inrichting en het beheer van eigen assets. Deze uitgangspunten worden meegenomen bij renovaties, vervangingen en herinrichtingen. Waar mogelijk combineert HDSR doelen voor dierenwelzijn met andere opgaven, zoals biodiversiteit, klimaatadaptatie en een gezonde leefomgeving.

3.5 Waterkwaliteit

Een goede waterkwaliteit is belangrijk voor het welzijn van dieren. Schoon en gezond water biedt ruimte aan vissen, amfibieën, waterinsecten en andere dieren om te leven, zich voort te planten en natuurlijk gedrag te vertonen. Veel maatregelen die bijdragen aan waterkwaliteit dragen daarom ook bij aan dierenwelzijn.

Wat doet HDSR al?

Voor het monitoren van de waterkwaliteit en ecologische toestand van het watersysteem worden dieren, en met name vissen, onderzocht. Daarbij houdt HDSR rekening met dierenwelzijn. HDSR investeert in alternatieve monitoringsmethoden die minder belastend zijn voor dieren. Voorbeelden hiervan zijn onderzoek naar het gebruik van eDNA, cameramonitoring en sensortechnieken. Wanneer dieren toch moeten worden gevangen, gebeurt dit met zorgvuldige vangmethoden. Ingrijpende technieken, zoals het zenderen van dieren of het aanbrengen van vinknippen worden alleen toegepast wanneer dat noodzakelijk is voor het onderzoek. Ook biotamonitoring vindt uitsluitend plaats wanneer dit verplicht is of wanneer de opbrengst van het onderzoek daar duidelijk aanleiding toe geeft.

Amerikaanse rivierkreeften hebben een grote negatieve invloed op de waterkwaliteit, biodiversiteit en het functioneren van het watersysteem. Zij eten waterplanten, jonge dieren en eieren van andere soorten en kunnen daarmee ecosystemen verstoren. Om beter inzicht te krijgen in deze problematiek voert HDSR uitgebreid onderzoek uit naar de verspreiding en aantallen rivierkreeften in het beheergebied. Zowel in KRW-wateren als in kleinere sloten wordt onderzocht welke soorten voorkomen en wat hun invloed is op het watersysteem. Zo ontstaat een beter beeld van de rol van rivierkreeften in het gebied en van de mogelijkheden om negatieve effecten op biodiversiteit, waterkwaliteit en dierenwelzijn te beperken.

Wat gaat HDSR aanvullend doen?

Diervriendelijke monitoring

HDSR blijft werken aan diervriendelijke vormen van monitoring en legt de hierbij gehanteerde uitgangspunten vast in een notitie. Daarbij kiest HDSR waar mogelijk voor monitoringsmethoden die dieren zo min mogelijk belasten, zoals eDNA-onderzoek, cameramonitoring en sensortechnieken. Het zetten van vinknippen of zenderen van dieren past HDSR alleen toe wanneer dit aantoonbaar bijdraagt aan beter inzicht in het functioneren van het ecosysteem, de effectiviteit van maatregelen of het behalen van wettelijke verplichtingen en er geen goede alternatieven beschikbaar zijn. Bij de keuze van monitoringsmethoden weegt HDSR de kennisopbrengst altijd af tegen de gevolgen voor individuele dieren. Daarnaast blijft HDSR pleiten voor de ontwikkeling van alternatieve methoden voor het monitoren van toxische stoffen, zodat het gebruik van biotamonitoring waar mogelijk kan worden verminderd. Ook blijft HDSR aandacht vragen voor het principe dat stoffen die niet op een betrouwbare manier kunnen worden gemonitord, kritisch moeten worden beoordeeld voordat zij worden toegelaten.

Aanpak rivierkreeft met watersysteemaanpak als basis

Amerikaanse rivierkreeften hebben een negatieve invloed op de waterkwaliteit, biodiversiteit en het functioneren van het watersysteem. Tegelijkertijd brengt bestrijding van rivierkreeften gevolgen met zich mee voor individuele dieren en voor andere soorten die onbedoeld worden gevangen. Daarom vraagt de effectieve aanpak van rivierkreeften om een zorgvuldige afweging tussen dierenwelzijn, waterkwaliteit en biodiversiteit.
Het ministerie van LVVN is verantwoordelijk voor de landelijke aanpak van uitheemse rivierkreeften. HDSR volgt deze ontwikkelingen, doet onderzoek en volgt de ontwikkeling van nieuwe vangmethoden. Uit onderzoek blijkt dat de inrichting van het watersysteem grote invloed heeft op de aanwezigheid van rivierkreeften. Natuurvriendelijke oevers lijken minder aantrekkelijk voor rivierkreeften dan watergangen met steile taluds en weinig onderwatervegetatie. Daarom ziet HDSR een goed ingericht en robuust watersysteem als de basis voor een duurzame aanpak van rivierkreeften. Om beter inzicht te krijgen in de effectiviteit van maatregelen voert HDSR pilots uit waarin verschillende aanpakken worden gecombineerd. Hierbij onderzoekt HDSR wat het effect is van het gericht wegvangen van rivierkreeften in combinatie met aanpassingen aan het watersysteem. Zo vergelijkt HDSR wegvangen in natuurvriendelijk ingerichte oevers met locaties waar geen aanvullende maatregelen zijn genomen.

HDSR kiest op dit moment niet voor grootschalige vangacties. Hiervoor zijn meerdere redenen. De effectiviteit op de lange termijn is onvoldoende duidelijk, de kosten zijn aanzienlijk en de huidige vangmethoden kunnen leiden tot ongewenste bijvangst van andere soorten, zoals vissen. Vanuit dierenwelzijn vindt HDSR grootschalige bestrijding zonder duidelijk zicht op het uiteindelijke effect ook onwenselijk.

Wanneer beroepsvissers rivierkreeften wegvangen, gebeurt dit uitsluitend op basis van tijdelijke schriftelijke toestemming. Daarbij worden afspraken gemaakt over het gebruikte vistuig, de locatie, de periode en het beperken van bijvangsten. Het gebruik van ottergrids of otterringen is daarbij verplicht om te voorkomen dat otters en andere waterdieren in fuiken terechtkomen. Bij wegvangacties in opdracht van HDSR worden rivierkreeften niet verhandeld of voor consumptie aangeboden. Dit voorkomt dat er mogelijk een economisch belang ontstaat bij het in stand houden van de populatie.